

Αναδιφώντας το χθες (112)

Ευγενία Ζαμπετάκη: μια παιδαγωγός που βρισκόταν πολύ μπροστά από την εποχή της

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Συμπληρώνονται την προσεχή Κυριακή σαράντα ημέρες από την εκδήμια της Ευγενίας Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη. Η αείμνηστη συμπολίτισσα **δεν ήταν ούτε συνηθισμένη γυναίκα αλλά ούτε και συνηθισμένη δασκάλα.** Άφησε το αποτύπωμά της σε εκατοντάδες Ρεθεμνιωτόπουλιν, της πόλης και της επαρχίας, αλλά και εκείνο των γνώσεών της σε αρκετά βιβλία, ενώ δεν ήταν αμελήτα και η εν γένει κοινωνική της προσφορά

Η Ευγενία Σπαντιδάκη γεννήθηκε και μεγάλωσε στο χωριό Ζουριδί Ρεθύμνης. Καταγόταν από αγροτική οικογένεια. Έχασε τον πατέρα της σε ηλικία οκτώ ετών, οπότε οι δυσκολίες της ανατροφής της ήταν μεγάλες. Αυτός ήταν ο βασικός λόγος για τον οποίο αντιμετώπισε τις σπουδές ως μονόδρομο για το μέλλον της. Μετά την απόφασή της αυτή, η επιλογή του τομέα τους δεν ήταν δύσκολη. Από μικρή είχε αντιληφθεί ότι της άρεσε να μεταδίδει τις γνώσεις της στους άλλους. Εξάλλου είχε προετοιμαστεί εκ του φυσικού για τον εκπαιδευτικό κλάδο, έχοντας διατελέσει «δασκάλα για τα τρία μικρότερα αδέρφια της στη σχολική τους μελέτη.

Δεν είναι λοιπόν τυχαίο το γεγονός ότι η τότε δασκάλα της τριτοθέσιου σχολείου του Ζουριδιού, εκείνην είχε επιλέξει ως «πρωτόσχολη», για να τη βοηθά δηλαδή με τους μαθητές των μικρότερων τάξεων. Στη συνέχεια σπούδασε στο εξατάξιο Γυμνάσιο Ρεθύμνης και συνέχισε στην Παιδαγωγική Ακαδημία Ηρακλείου. Έτσι κατάφερε να εκπληρώσει το μεγάλο όνειρο της ζωής της, να αποκτήσει δηλαδή το περιπόθητο πτυχίο της δασκάλας.

Ξεκίνησε την εκπαιδευτική της καριέρα στο Ρέθυμνο από το ιδιωτικό σχολείο «Αθηνά» της κυρίας Αμαλίας Μανουσάκη-Ζαντιδάκη. Για τη θητεία της στο σχολείο αυτό μας είχε μιλήσει πριν από ένα χρόνο και τη μαγνητοφωνημένη αναφορά της είχαμε αναπαράγει στη σχετική εκδήλωση «Μια βραδιά στο Σχολείο της Κυρίας Αμαλίας», που είχαμε οργανώσει στα πλαίσια των Ημερών Ρεθύμνου 2018. Εκείνη την εποχή, της θητείας της δίπλα στην Αμαλία Μανουσάκη-Ζαντιδάκη, είχε γνωρίσει και παντρευτεί τον συνάδελφό της **Μιχάλη Ζαμπετάκη**, με τον οποίο απέκτησε δύο παιδιά.

Στη συνέχεια διορίστηκε στη δημόσια εκπαίδευση, υπηρετώντας επί εννέα έτη στο Δημοτικό Σχολείο Πηγής. Συνέχισε την υπηρεσία της επί σειρά ετών στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο της πόλης του Ρεθύμνου. Την ολοκλήρωσε σε σχολεία της Θεσσαλονίκης, όπου μετακόμισε οικογενειακά, εξαιτίας της προαγωγής του συζύγου της σε Σχολικό Σύμβουλο.

Η Ευγενία Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη **αγαπούσε βαθιά τα παιδιά και πίστευε πάντα ότι αφομοιώνουν τη γνώση και μεγαλουργούν όταν αισθάνονται ελεύθερα, χαρούμενα και ασφαλή.** Ο εκφοβισμός και η τιμωρία, σε αντίθεση με τα ειωθότα της εποχής εκείνης, δεν περιλαμβάνονταν στις εκπαιδευτικές της μεθόδους. Αντίθετα, αναζητούσε πάντα πρωτοποριακά παιδαγωγικά συστήματα, τα οποία και εφάρμοζε, επιστρατεύοντας όποια εκπαιδευτικά μέσα ήταν δυνατόν να βρει πρόσφορα ή και να εφεύρει.

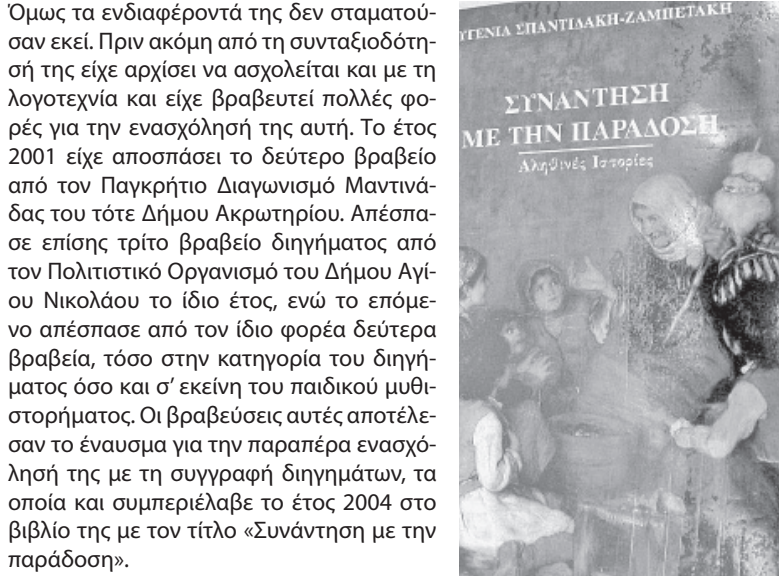

Επί, επί πολλά χρόνια εφαρμοζομένη τη μέθοδο διδασκαλίας του Βέλγου παιδαγωγού **Οβίδιου Ντεκρολί.** Για τις ανάγκες εφαρμογής της μεθόδου αυτής είχε κατασκευάσει ένα πρωτότυπο τυπογραφείο, το οποίο μάς έχει προτείνει να ξαναφτιάξει για το Σχολικό Μουσείο του Δήμου Ρεθύμνης στην Αμνάτο, πράγμα που δεν προλάβαμε... Με τον τρόπο αυτό κατάφερε να χορηγήει αντίγραφα ασκήσεων και κειμένων στα παιδιά, προκειμένου να βοηθούνται στην εκμάθηση της πρώτης ανάγνωσης. Να σημειώσουμε εδώ για τους νεότερους, και περισσότερο για τους εκπαιδευτικούς από αυτούς, ότι κατά τον Οβίδιο Ντεκρολί η μάθηση πραγματοποιείται «εκτός των θυρών», ενώ στην τάξη τους τα παιδιά απλά συλλέγουν, κατατάσσουν, ταξινομούν και ανατρέχουν στα υλικά, τα βιβλία, τα αρχεία και ό,τι άλλο έχει συλλεχθεί κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής δραστηριότητας.

Επί, επί πολλά χρόνια εφαρμοζομένη τη μέθοδο διδασκαλίας του Βέλγου παιδαγωγού **Οβίδιου Ντεκρολί.** Για τις ανάγκες εφαρμογής της μεθόδου αυτής είχε κατασκευάσει ένα πρωτότυπο τυπογραφείο, το οποίο μάς έχει προτείνει να ξαναφτιάξει για το Σχολικό Μουσείο του Δήμου Ρεθύμνης στην Αμνάτο, πράγμα που δεν προλάβαμε... Με τον τρόπο αυτό κατάφερε να χορηγήει αντίγραφα ασκήσεων και κειμένων στα παιδιά, προκειμένου να βοηθούνται στην εκμάθηση της πρώτης ανάγνωσης. Να σημειώσουμε εδώ για τους νεότερους, και περισσότερο για τους εκπαιδευτικούς από αυτούς, ότι κατά τον Οβίδιο Ντεκρολί η μάθηση πραγματοποιείται «εκτός των θυρών», ενώ στην τάξη τους τα παιδιά απλά συλλέγουν, κατατάσσουν, ταξινομούν και ανατρέχουν στα υλικά, τα βιβλία, τα αρχεία και ό,τι άλλο έχει συλλεχθεί κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής δραστηριότητας.

Ιδιαίτερη επιρροή είχε -και έχει μέχρι σήμερα στην Ευρώπη- η μέθοδος Ντεκρολί στην ανάγνωση, με την ονομαζόμενη «ολική μέθοδο». Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή το παιδί ξεκινάει από την αναγνώριση των λέξεων και τη σύνδεση του κάθε «σχεδίου με την αντίστοιχη έννοια. Αυτή την πρωτοποριακή για τα ελληνικά δεδομένα, τότε και σήμερα, μέθοδο πρώτης ανάγνωσης, εφάρμοζε η Ευγενία Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη στα σχολεία που υπηρέτησε, αρχικά στο πρότυπο την εποχή εκείνη της Πηγής, με διευθυντή τον Κώστα Μυγιάκη.

Όμως τα ενδιαφέροντά της δεν σταματούσαν εκεί. Πριν ακόμη από τη συνταξιοδότησή της είχε αρχίσει να ασχολείται και με τη λογοτεχνία και είχε βραβευτεί πολλές φορές για την ενασχόλησή της αυτή. Το έτος 2001 είχε αποσπάσει το δεύτερο βραβείο από τον Παγκρήτιο Διαγωνισμό Μαντινάδας του τότε Δήμου Ακρωτηρίου. Απέσπασε επίσης τρίτο βραβείο διηγήματος από τον Πολιτιστικό Οργανισμό του Δήμου Αγίου Νικολάου το ίδιο έτος, ενώ το επόμενο απέσπασε από τον ίδιο φορέα δεύτερα βραβεία, τόσο στην κατηγορία του διηγήματος όσο και σ' εκείνη του παιδικού μυθιστορηματος. Οι βραβείσεις αυτές αποτέλεσαν το έναυσμα για την παραπέρα ενασχόλησή της με τη συγγραφή διηγημάτων, τα οποία και συμπεριέλαβε το έτος 2004 στο βιβλίο της με τον τίτλο «Συνάντηση με την παράδοση».

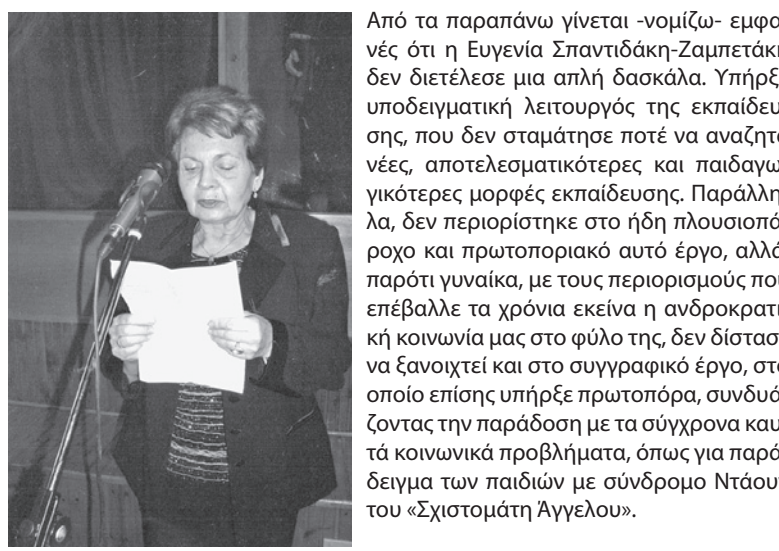

Πέντε χρόνια αργότερα εξέδωσε το δεύτερό της βιβλίο, με τον τίτλο «Ο Σχοτομάτης Αγγελός». Το βιβλίο αυτό τυπώθηκε με χορηγία της εφημερίδας «Ρεθεμνιώτικα Νέα» και τα έσοδα από την πώλησή του διατέθηκαν εξ ολοκλήρου στα παιδιά με αυτισμό του Ρεθύμνου. Είμαι βέβαιος ότι ο τόσο δραστήριος Σύλλογος Γονέων Ατόμων με Αυτισμό θα αναλάβει στο μέλλον τιμές ένεκεν τη διοργάνωση ενός μνημοσύνου, που θα συντηρήσει το παράδειγμα της προσφοράς της.

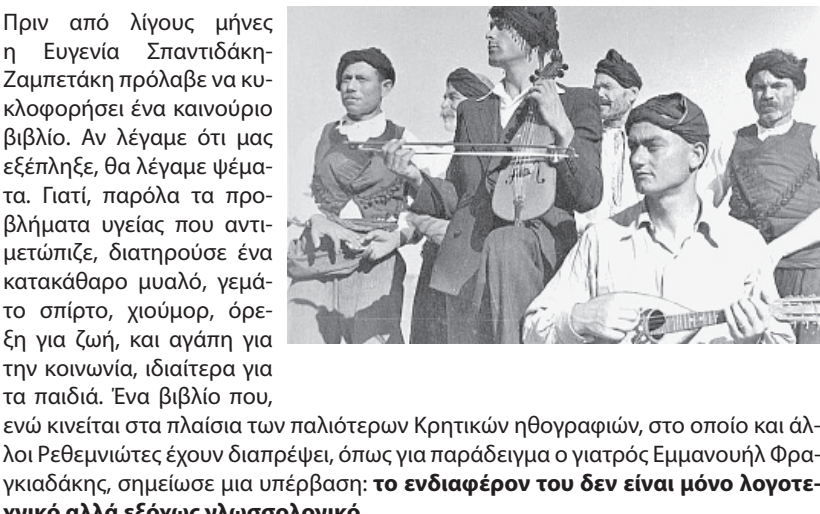
Πέντε χρόνια αργότερα εξέδωσε το δεύτερό της βιβλίο, με τον τίτλο «Ο Σχοτομάτης Αγγελός». Το βιβλίο αυτό τυπώθηκε με χορηγία της εφημερίδας «Ρεθεμνιώτικα Νέα» και τα έσοδα από την πώλησή του διατέθηκαν εξ ολοκλήρου στα παιδιά με αυτισμό του Ρεθύμνου. Είμαι βέβαιος ότι ο τόσο δραστήριος Σύλλογος Γονέων Ατόμων με Αυτισμό θα αναλάβει στο μέλλον τιμές ένεκεν τη διοργάνωση ενός μνημοσύνου, που θα συντηρήσει το παράδειγμα της προσφοράς της.

Δύο από τις πιο πρόσφατες δραστηριότητές της είναι η συμμετοχή της στο Εργαστήριο Ενεργούς Λαογραφίας που είχαμε εμψυχώσει με μέλη του Α' και Β' Κέντρου Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων Ρεθύμνου, και πραγματοποιούνταν με τον τίτλο «Αντιμετωπίζοντας την κρίση με τη σοφία του παρελθόντος». Κι ακόμα πριν από μια διαίτη είχε διατελέσει εισηγήτρια στο Προσυνέδριο για την αξία του χαρουπιού που διοργάνωσε η Πολιτιστική Εταιρία Πάνορμου «Επιμενίδης» στο Πάνορμο Μυλοποτάμου.

Από τα παραπάνω γίνεται -νομιζώ- εμφανές ότι η Ευγενία Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη δεν διέτελεσε μια απλή δασκάλα. Υπήρξε υποδειγματική λειτουργός της εκπαίδευσης, που δεν σταμάτησε ποτέ να αναζητά νέες, αποτελεσματικότερες και παιδαγωγικότερες μορφές εκπαίδευσης. Παράλληλα, δεν περιορίστηκε στο ήδη πλουσιόπαροχο και πρωτοποριακό αυτό έργο, αλλά, παρότι γυναίκα, με τους περιορισμούς που επέβαλλε τα χρόνια εκείνα η ανδροκρατική κοινωνία μας στο φύλο της, δεν δίστασε να ξαναχτυπήσει και στο συγγραφικό έργο, στο οποίο επίσης υπήρξε πρωτοπόρα, συνδυάζοντας την παράδοση με τα σύγχρονα κατὰ κοινωνικά προβλήματα, όπως για παράδειγμα των παιδιών με σύνδρομο Ντάουν του «Σχοτομάτη Αγγελού».

Πριν από λίγους μήνες η Ευγενία Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη πρόλαβε να κυκλοφορήσει ένα καινούριο βιβλίο. Αν λέγαμε ότι μας εξέπληξε, θα λέγαμε ψέματα. Γιατί, παρόλα τα προβλήματα υγείας που αντιμετώπιζε, διατηρούσε ένα κατακάθαρο μυαλό, γεμάτο σπύρτο, χιούμορ, όρεξη για ζωή, και αγάπη για την κοινωνία, ιδιαίτερα για τα παιδιά. Ένα βιβλίο που, ενώ κινείται στα πλαίσια των παλιότερων Κρητικών ηθογραφιών, στο οποίο και άλλοι Ρεθεμνιώτες έχουν διαπρέψει, όπως για παράδειγμα ο γιατρός Εμμανουήλ Φραγκιαδάκης, σημειώσω μια υπέρβαση: **το ενδιαφέρον του δεν είναι μόνο λογοτεχνικό αλλά εξώχως γλωσσολογικό.**

Η κυρία Ευγενία ήταν βαθύς γνώστης του απελευθέρωτου λαϊκού πολιτισμού της Κρήτης. Σ' αυτό φρόντιζαν να την μιήσουν τόσο η μητέρα όσο και η γιαγιά της, στις οποίες και αφιερώνει το βιβλίο. Παράλληλα ήταν βαθύτατη γνώστης του κρητικού γλωσσικού ιδιώματος, στο οποίο απέδωσε τις ηθογραφίες της. Όμως -κι αυτή είναι η τεράστια προσφορά του βιβλίου- η συγγραφέας του το έγραψε όχι απλά στηριζόμενη στο γλωσσικό της ένστικτο, αλλά έχοντας δίπλα της τέσσερα λεξικά της κρητικής διαλέκτου και συμβουλευόμενη τα για κάθε μια σχεδόν λέξη που χρησιμοποίησε. Μ' αυτή την έννοια, ο πρόλογός της θα μπορούσε από μόνος του να αποτελέσει μια εισήγηση σε οποιοδήποτε επιστημονικό συνέδριο αναφέρεται στις διαλέκτους του ελληνόφωνου χώρου και να αποτελέσει έναυσμα για προβληματισμούς σχετικά με το μέλλον της δικής μας, της κρητικής διαλέκτου.

Είχαμε αποφασίσει ως Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης να παρουσιάσουμε το βιβλίο αυτό στα πλαίσια μιας γενικότερης ημερίδας για την κρητική διάλεκτο, που προγραμματίζουμε να πραγματοποιήσουμε την προσεχή ανοίξη. Δυστυχώς δεν προλάβαμε να το κάνουμε και να το χαρεί εν ζωή, με το σπινθηροβόλο πνεύμα της που διατηρούσε μέχρι το τέλος. Λίγους μήνες πριν την εκδήμια της μας είχε εμπιστευτεί την επιθυμία της να γράψει ένα ακόμα βιβλίο, με ακατάγραφα κρητικά παραμύθια. Ο κυρία Ευγενία δεν πρόλαβε να ικανοποιηθεί και την τελευταία αυτή επιθυμία της, πρόλαβε όμως να ζήσει μια πλήρη ζωή, γεμάτη ατομικές χαρές και προσφορά στην κοινωνία μας.

«Παιτινές Κρητικές Κουβέντες»

Ρέθυμνο 2019

Πρόταση ανάγνωσης

Διαβάστε το πρόσφατο ακόμα τελευταίο βιβλίο της Ευγενίας Σπαντιδάκη-Ζαμπετάκη. Έχει μέγεθος 268 σελίδων και τον τίτλο «Παιτινές Κρητικές Κουβέντες». Πρόκειται για μια συλλογή πενήντα κρητικών ηθογραφιών, που η ακούραστη εκπαιδευτικός είχε πρωτοδημοσιεύσει στη εφημερίδα «Ρεθεμνίως». Για τη σειρά αυτή ο ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης Δημήτριος Χαντζόπουλος είχε εκφραστεί με τα καλύτερα λόγια, μετασκαλεύοντας ως εξής το γνωστό ρηθέν: «Τι γαρ ωφελείται Κρητικός εάν τον κόσμον όλον κερδήσει, την δε κρητικὴν αὐτοῦ ψυχὴν ζημιώσῃ?»

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας stharis@yahoo.gr, 2831055031